

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 23.10.2006
COM(2006)614 végleges

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE

Felnőttkori tanulás: Tanulni sohasem késő

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE

Felnőttkori tanulás: Tanulni sohasem késő

1. Bevezetés

Az egész életen át tartó tanulás európai térségének megvalósításáról szóló 2001. évi bizottsági közlemény és az egész életen át tartó tanulásról szóló 2002. évi tanácsi állásfoglalás kiemelte az egész életen át tartó tanulás jelentőségét a versenyképesség és a foglalkoztathatóság szempontjából, ugyanakkor hangsúlyozta a társadalmi beilleszkedésben, az aktív polgári részvételben és a személyes fejlődésben játszott szerepét is. A felnőttkori tanulás alapvető eleme az egész életen át tartó tanulásnak.

A felnőttkori tanulásnak különböző definíciói léteznek. E közlemény esetében a fogalmat a következőképpen határozzuk meg: *felnőttkori tanulás minden olyan tanulás, amelyben felnőttek az alapoktatás és -képzés befejezése után részt vesznek*, függetlenül attól, meddig jutottak ebben a folyamatban (pl. a felsőoktatást is beleértve).

Az oktatás és képzés elengedhetetlen a gazdasági növekedés és a versenyképesség fokozásához, valamint a társadalmi beilleszkedés elősegítéséhez – e célok a lisszaboni stratégiában fogalmazódtak meg. Egyre több tagállam ismeri el nemzeti reformprogramjában azt a szerepet, amelyet a felnőttkori tanulás játszik ebben az összefüggésben amellet, hogy a személyes fejlődéshez és az önmegvalósításhoz is hozzájárul. A megvalósítás azonban – néhány kivételtől eltekintve – még gyerekcipőben jár¹. A legtöbb oktatási és képzési rendszer továbbra is jórészt a fiatalok oktatására és képzésére összpontosít, és csak korlátozott mértékű változások történtek a rendszerek átalakításában annak érdekében, hogy azok tükrözzék az egész életen át tartó tanulás szükségességét. További 4 millió felnőttnek kellene bekapcsolódnia az egész életen át tartó tanulásba ahhoz, hogy elérjük a részvételi aránynak azt a referenciaértékét, amelyben a tagállamok az „Oktatás és képzés 2010” program² keretében megegyeztek. Újabb kutatási eredmények³ megerősítik a felnőttkori tanulásba való befektetés fontosságát. A társadalmi és egyéni hasznok közé sorolhatjuk a nagyobb arányú foglalkoztathatóságot, a termelékenység fokozódását, a jobb minőségű állásokat, illetve az alacsonyabb kiadásokat a munkanélküli ellátások, a szociális támogatások és a korengedményes nyugdíjak terén. Növekszik ugyanakkor a társadalmi megtérülés a fokozottabb polgári részvétel, a jobb egészség, a bűnözés visszaszorulása, valamint az egyéni jólét növekedése és az önmegvalósítás kiteljesülése révén is. Az idősebb felnőttek körében végzett kutatások azt mutatják, hogy egészségesebbek azok, akik bekapcsolódnak a tanulásba. Ez pedig az egészségügyi ellátásra fordított költségek csökkenésével jár.⁴

¹ „Az oktatás és képzés korszerűsítése: kulcs Európa jólétéhez és társadalmi kohéziójához – A tanács és a bizottság 2006. évi közös időközi jelentése az »Oktatás és képzés 2010« munkaprogram megvalósításában elért haladásról”,

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/oj/2006/c_079/c_07920060401hu00010019.pdf

² http://ec.europa.eu/education/policies/2010/objectives_en.html#measuring

³ A felnőttkori tanulás támogatása, OECD (2005.)

⁴ Tom Schuller, John Preston, Cathie Hammond, Angela Brassett-Grundy and John Bynner, *The Benefits of Learning, (A tanulás haszna)*, University of London, 2004.

E közlemény hangsúlyozza azt a meghatározó szerepet, amelyet a felnőttkori tanulás játszik a modern munkaerő-piaci foglalkoztathatóság és mobilitás, valamint a társadalmi beilleszkedés tekintetében azáltal, hogy mindenki számára lehetővé teszi a kulcskompetenciák elsajátítását. Ennek során épít az „Oktatás és képzés 2010” keretében a tagállamokkal folytatott párbeszéd tanulságaira, illetve a jelenlegi uniós oktatási és képzési programokban – mindenekelőtt a Socrates program „Grundtvig” alprogramjában – szerzett tapasztalatokra.⁵ Tükrözi továbbá a hatékonyságról és az igazságosságról szóló bizottsági közleményben⁶ körvonalazott azon megközelítést is, hogy vannak olyan reformok, amelyek az oktatási és képzési rendszereket egyszerre teszik hatékonyabbá és igazságosabbá. Emellett arra is emlékeztet, hogy a strukturális alapok – különösen az Európai Szociális Alap (ESZA) – rendelkeznek támogatási potenciállal az infrastruktúra és a stratégiák kidolgozásának támogatásához. A közlemény kiemeli bizonyos konkrét kérdések jelentőségét: a nemek közötti különbségek kérdését különösen az adatgyűjtés tekintetében, valamint az egész életen át tartó tanulás elérhetőségében és a tanulás előnyben részesített formáiban tapasztalható különbségek vonatkozásában.

A közlemény biztosítja továbbá a következő „Grundtvig” program végrehajtásához szükséges politikai alapot, mely program a 2007–2013. évekre szóló, az egész életen át tartó tanulást ösztönző átfogó program részét fogja képezni. Végül pedig javaslatot tesz arra, hogy a tagállamok és az érdekelt felek dolgozzanak a felnőttkori tanulás kérdésein, és a munkafolyamat eredményeként 2007-ben állítsanak össze cselekvési tervet.

2. Milyen kihívásokkal nézünk szembe?

Az elmúlt években az egész életen át tartó tanulásra helyezett politikai hangsúly ellenére a felnőttkori tanulás nem mindig részesült abban az elismerésben, amelyet a figyelem, a politikai prioritások és a források tekintetében megérdemelne. A politikai diskurzus és a valóság közötti ellentét még szembeszökőbb az Uniót érő nagy kihívások tükrében.

Versenyképesség

A lisszaboni stratégiában meghatározott legfontosabb gazdasági kihívás, amellyel az EU szembenéz, a növekedési és foglalkoztatási teljesítmény növelése anélkül, hogy ez a társadalmi kohézió kárára válna. A világ más régióiban megfigyelhető gyors fejlődés azt mutatja, hogy az innovatív, magas fokú és jó minőségű oktatás és képzés a gazdasági versenyképesség kulcsfontosságú tényezője. Növelnünk kell az általános képzettségi szintet, hogy ki tudjuk elégíteni a munkaerő-piaci igényeket, és ugyanakkor megkönnyítsük a polgárok számára boldogulásukat a mai társadalomban. Akárhogy is, Európa mintegy 72 millió alacsonyan képzett munkavállalót számlál⁷ – ez a munkaerő egyharmadát teszi ki –, miközben becslések szerint 2010-re az újonnan teremtett munkahelyeknek csak 15%-a lesz alacsony képzettséggel betölthető. Az új munkahelyek 50%-a felsőfokú képzettséget követel

⁵ A Bizottság jelentése: „Interim evaluation report on the results achieved and on the qualitative and quantitative aspects of the implementation of the second phase of the community action programme in the field of education 'Socrates'” (Időközi értékelő jelentés az oktatás területén megvalósuló »Socrates« közösségi cselekvési program második szakaszának eredményeiről, valamint a megvalósítás minőségi és mennyiségi vonatkozásairól), COM(2004) 153 végleges, 2004.3.8.

⁶ A Bizottság közleménye: „Hatékonyság és igazságosság az európai oktatási és képzési rendszerekben”, COM(2006) 481 végleges, 2006.9.8.

⁷ EU Labour Force Survey 2004, (2004. évi európai uniós munkaerő-felmérés), Eurostat.

majd meg⁸. Ráadásul az európai lakosság jelentős része nem képes még arra, hogy mindennapos tevékenységei során megértse és alkalmazni tudjon nyomtatásban rendelkezésre álló információkat. Továbbra is kihívás marad tehát valamennyi tagállam számára annak biztosítása, hogy minden polgár elsajátítsa a kulcskompetenciákat.⁹ Kutatások azt mutatják, hogy a képzettségnek a népesség egészében való igazságos megoszlása nagy hatással van az általános gazdasági teljesítményre¹⁰.

Demográfiai változások

Európa eddig soha nem tapasztalt demográfiai változások előtt áll, amelyek jelentős hatást fognak gyakorolni a társadalomra és a gazdaságra, és következésképpen az oktatási és képzési kínálatra, illetve igényekre is. Az európai népesség előrepszik: a következő 30 évben a fiatal (24 év alatti) európaiak száma 15%-kal fog csökkenni. Minden harmadik európai lesz idősebb 60 évesnél, minden tizedik pedig 80 évesnél.¹¹ Ezek a fejlemények komoly kihívásokat rejtenek magukban az európai szociális modell számára. Az, hogy egyre kevesebb fiatal munkaerő jelenik meg a munkaerőpiacon, és hogy az 55–64 év közötti népesség körében csak minden harmadiknak van fizetett állása, annak nyilvánvaló szükségességére mutat, hogy a felnőttkori tanulást maximálisan ki kell használni annak érdekében, hogy növekedjen a fiatal munkaerő aránya, és az idősebbek is szélesebb körben végezhessek fizetett munkát. Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy foglalkozni kell az iskolai lemorzsolódással (2005-ben 6 millió fő volt az iskolából kimaradók száma¹²), ugyanakkor pedig törekedni kell az alacsonyan képzett 40 év felettiak ismereteinek és alkalmazkodóképességének javítására, és legalább egy szinttel magasabb végzettség megszerzésére kell ösztönözni őket.

A felnőttkori tanulás segítségünkre lehet annak biztosításában, hogy a bevándorlás – amely részben ellensúlyozhatja az előregedő népességet, egyes ágazatokban pedig kiegyenlítheti a szakképzettség és a munkaerő terén keletkezett hiányt – mind a bevándorlók, mind a befogadó ország szempontjából előnyös módon történhessen. A legtöbb újonnan érkező bevándorló nyelvi és kulturális ismeretei nagy mértékben hiányosak. Így van ez még a magasan képzettek esetében is. Mi több, mivel kompetenciáikat gyakran alábecsülik, illetve nem ismerik el kellőképpen, előfordul, hogy képességeik kihasználatlanul maradnak a munkaerőpiacon. A bevándorlók munkaerő-piaci helyzete – még a magasan képzetteké is – általában rosszabb, mint az EU tagállamok állampolgáraié. Ez nemcsak az újonnan

⁸ *Vocational education and training – key to the future*, Cedefop synthesis of the Maastricht study, (Szakoktatás és -képzés – a jövő kulcsa, a maastrichti tanulmány összegzése, Cedefop) Luxembourg, 2004.

⁹ A Bizottság javaslata az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról szóló európai parlamenti és tanácsi ajánlásra, COM(2005) 548 végleges, 2005.11.10.

¹⁰ Coulombe, S., J.F. Tremblay and S. Marchand, *International Adult Literacy Survey, Literacy Scores, Human Capital and Growth across Fourteen OECD Countries*, (Nemzetközi felnőtt írásbeliségi mérés: írásbeliségi teljesítmény, emberi tőke és növekedés 14 OECD-államban), Statistics Canada, Ottawa, 2004.

¹¹ Forrás: Eurostat Population Projections, 2004 based, Trend scenario, Baseline variant (Eurostat népesedési előrejelzések, bázisév 2004., trendszenárió, alapváltozat); „A demográfiai változások kihívása, a nemzedékek közötti szolidaritás új formái” című zöld könyv, a Bizottság közleménye, COM(2005) 94 végleges, 2005.3.16.

¹² A Bizottság szolgálatainak munkadokumentuma: „Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Report based on indicators and benchmarks – Report 2006” (Hol tart a liszaboni célkitűzések megvalósítása az oktatás és képzés területén – Eredmények mutatók és referenciaértékek tükrében, 2006. évi jelentés), SEC (2006) 639, 2006.5.16., 40. o.

érkezetekre vonatkozik, hanem a második és harmadik generációs bevándorlókra is, köztük is a nőkre még inkább.

Társadalmi beilleszkedés

Az újabb jelentések megerősítik, hogy a szegénység és a társadalmi kirekesztettség továbbra is komoly kihívást jelent valamennyi tagállamban¹³. Különböző körülmények vagy tényezők, például az alapképzettség alacsony szintje, a munkanélküliség, a rosszul megközelíthető lakóhely, illetve a különböző okokból korlátozott életlehetőségek járulnak hozzá ahhoz, hogy a népesség nagy csoportjai marginalizálódnak, és nem profitálhatnak a társadalom nyújtotta előnyökből, illetve nem tudnak aktív polgárként részt venni a társadalmi életben. Ezt a kirekesztődést felerősítik az analfabetizmus új fajtái, amelyek annak következtében állnak elő, hogy sokan nem férnek hozzá szakmai és mindennapi életükben az információs és kommunikációs technológiához, illetve nincs lehetőségük arra, hogy használhatják azokat. Azok a felnőttek, akik nem tudnak a számítógéppel bánni, nem jutnak hozzá olyan kulcsfontosságú információkhoz és segédeszközökhöz, amelyek egyre inkább csak digitális formában állnak rendelkezésre.¹⁴ A felnőttkori tanulásnak kulcsszerepe van a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelemben.

3. Mit tehetünk a felnőttkori tanulás érdekében?

A fent megnevezett kihívásokat tekintve mind a hatékonyság, mind az igazságosság miatt fontos, hogy egész életük folyamán több és jobb tanulási lehetőséget kínáljunk a felnőtteknek, hogy ezzel javítsuk a felnőtt népesség általános képzettségi szintjét¹⁵. A felnőttkori tanulás nemcsak azáltal segít, hogy hatékonyabb munkaerőt és tájékozottabb, aktívabb polgárokat eredményez, hanem hozzájárul a polgárok személyes jólétéhez is.

A politikaformálók számára ezen a területen az egyik legnagyobb kihívást az jelenti, hogyan biztosítsák a felnőttképzési rendszerekre jellemző gazdag képzési kínálat és változatos képzési feltételek lehető legjobb kihasználását. Számos fél, többek között minisztériumok, szociális partnerek, állami és önkormányzati szervezetek, egyházak, civil szervezetek, valamint regionális és helyi hatóságok érdekeltek a szakpolitika formálásában és megvalósításában. A politikai döntéshozatal központi, regionális és helyi szinteken történik, néha párhuzamosan a különböző szinteken, és számos országban jelentős mértékű a decentralizáció¹⁶. Ebben a tekintetben a koherencia javításához, a kettős munkavégzés elkerüléséhez és a szűkös források felhasználásának hatékonyabbá tételéhez elengedhetetlen a jobb koordináció és a partneri kapcsolatok. A koordináció lehetővé teszi kiemelt célok meghatározását, jogszabályi reformokkal támogatott következetes politikák kidolgozását és a megvalósítás biztosítását. Hozzájárul ahhoz is, hogy a potenciális tanulók világosabb információkhoz jussanak és egyértelműbb tanácsokat kapjanak.

¹³ „Közös jelentés a szociális védelemről és a társadalmi integrációról – 2006.”, http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/cs2006_7294_hu.pdf

¹⁴ 2005-ben Európában a 16 és 74 év közötti népesség 37%-a nem rendelkezett alapvető számítógépes ismeretekkel. Ez az arány a korral tovább nő (az 55 és 74 év közötti népesség esetében 65%). Forrás: Eurostat, Statistics in focus, 2006/17. szám

¹⁵ A Bizottság közleménye: „Hatékonyság és igazságosság az európai oktatási és képzési rendszerekben” 25. bekezdés.

¹⁶ A legtöbb országban különböző formában és mértékben jelen van a decentralizáció: Ausztria, Belgium, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Hollandia, Lengyelország, Németország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország (Forrás: OECD 2005; Eurydice 2006).

A tagállamok az egész életen át tartó tanulás elősegítésére terveket és programokat építettek be nemzeti reformprogramjukba. A tervezéstől azonban tovább kell lépni a tettek felé. A megvalósításhoz segítséget nyújthatnak az európai strukturális alapok, mindenekelőtt az Európai Szociális Alap, hogy támogatásukkal javulhasson a felnőttkori tanulás infrastruktúrája és a felnőttképzési kínálat. Számos példa létezik olyan kiváló projektekre, amelyeket uniós támogatással dolgoztak ki a tagállamokban, és amelyeket más tagállamok átvehetnének¹⁷.

A tagállamok a jövőben nem engedhetik meg maguknak azt, hogy ne rendelkezzenek hatékony, az egész életen át tartó tanulásra irányuló stratégiájukba beépített felnőttképzési rendszerrel, amely megkönnyíti résztvevői számára a munkaerőpiacra való bejutást és a társadalmi beilleszkedést, és a jövőre nézve felkészíti őket arra, hogyan maradjanak idősebb korukban is tevékenyek. A tagállamoknak olyan rendszerekről kell gondoskodniuk, amelyek lehetővé teszik kiemelt célok meghatározását és a megvalósítás figyelemmel kísérését.

A legfontosabb üzenetek

Az alábbiakban öt kulcsfontosságú üzenetet fogalmazunk meg a felnőttkori tanulásban érdekelték számára.

1. A részvételt akadályozó tényezők megszüntetése

A felnőttek részvétele az oktatásban és képzésben továbbra is korlátozott (lásd a mellékletet). Összehasonlításképpen: a felnőttképzésben való részvétel 2010-re kijelölt referenciaértéke 12,5%, az átlagos arány 2005-ben viszont 10,8% volt. Annak ellenére, hogy ettől az átlagértéktől nagy eltérések figyelhetők meg (1,1%–34,7%¹⁸), szembevetve a tagállamok közötti hasonlóság a felnőttkori tanulás megoszlásában: valamennyi tagországban a legalacsonyabb alapképzettségi szinttel rendelkezők, az idősebbek, a falusi környezetben, valamint fogyatékkal élők azok, akik a legkevésbé kapcsolódnak be a felnőttképzésbe. Az egyén oldaláról a részvételi akadályok a szakpolitikával, a tájékoztatással (pontos és időben rendelkezésre álló információk), a képzést kínáló szervezettel (felvételi követelmények, költségek, a tanulás támogatottságának mértéke, a tanulási eredmények jellege stb.), a tanulási helyzettel (az oktatás kulturális megítélése; annak mértéke, hogy a felnőtt élethelyzete, illetve családi és társadalmi környezete mennyire támogatják a tanulást) és az egyéni beállítottsággal (a felnőttek a tanulói szerepében érzett önbecsülése és önbizalma, amelyet gyakran befolyásolnak a korábbi oktatás során megélt kudarcok) lehetnek kapcsolatosak. A kereslet oldalán megjelenő okok jelentik sokszor a legkomolyabb akadályt: munkahelyi vagy családi elfoglaltságra visszavezethető időhiány; tájékoztatatlanság és motivációhiány, mivel az emberek nem látják, hogy értéke lenne a tanulásnak vagy az kellőképpen megtérülne, és így nem érzik a hasznát; a kínálatra vonatkozó információk és az anyagi eszközök hiánya¹⁹.

¹⁷ ESF060603-ESF Support to Education and Training Background Document (háttérdokumentum az oktatás és képzés területén nyújtott támogatásokról).

¹⁸ „Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Report based on indicators and benchmarks – Report 2006” (Hol tart a lisszaboni célkitűzések megvalósítása az oktatás és képzés területén – Eredmények mutatók és referenciaértékek tükrében, 2006. évi jelentés), 35–40. o., és ennek „Detailed analysis of progress” (Az eredmények részletes elemzése) c. melléklete, 6.2. fejezet.

¹⁹ *Lifelong learning: citizens' views in close-up. Findings from a dedicated Eurobarometer survey*, (Egész életen át tartó tanulás: közelkép a polgárok véleményéről. Egy Eurobarometer-felmérés eredményei),

A tagállamok kettős kihívással néznek szembe: egyrészt növelniük kell a felnőttképzésben résztvevők összlétszámát, másrészt foglalkozniuk kell a részvétel aránytalanságaival, hogy igazságosabb összkép alakuljon ki – motiválniuk, bátorítaniuk és támogatniuk kell azokat a felnőtteket, akik a legkevésbé kapcsolódnak be bármifajta tanulásba, legyen az formális, nem formális vagy informális tanulás²⁰ Emellett képessé is kell tenniük őket a tanulásra. Ehhez célirányos állami beruházásra van szükség, hogy azokat is elérjük, akiknek az érdekeit eddig legkevésbé szolgálták az oktatási és képzési rendszerek.

A tájékoztatás minőségének javításával és az olyan potenciális tanulási helyszínek, mint a közösségi központok, sportklubok, kulturális intézmények, valamint az alapoktatási és -képzési intézmények kihasználásával fokozni kell a tanulási motivációt.

Első üzenet

Központi fontosságú a felnőttkori tanulásba bekapcsolódók arányának növelése és a felnőttképzés igazságosabbá tétele. Valamennyi érdekeltnek közre kell működnie, de mindenekelőtt a hatóságoknak kell élen járniuk az akadályok megszüntetésében és a kereslet fokozásában, kitüntetett figyelemben részesítve az alacsonyan képzeteket. Ehhez – tanulóközpontú megközelítést alkalmazva – kiváló minőségű tanácsadási és tájékoztatási rendszereket kell kialakítani, célzott pénzügyi ösztönzőket kell létrehozni az egyének számára, valamint támogatást kell biztosítani helyi partneri kapcsolatok kiépítéséhez.

2. A felnőttkori tanulás minőségének biztosítása

A nem megfelelő minőségű felnőttképzés gyenge tanulási eredményekhez vezet. A minőségbe sok minden beletartozik: a tájékoztatás és a tanácsadás; az igények felmérése; a valós igényekhez és a kereslethez igazított releváns tartalom; a megvalósítás módja; a tanulás támogatása; az értékelési módok; a kompetenciák elismerése, jóváhagyása és oklevéllel való tanúsítása. Noha ezen dimenziók mindegyikéről elismerjük, hogy fontos, a következőknek mégis kitüntetett figyelmet kell kapniuk²¹:

Tanítási módszerek – A tanítási módszereknek és a tananyagoknak tekintettel kell lenniük a felnőttek sajátos igényeire és tanulási módszereire. Az elérni kívánt tanulási eredményeket nyíltan meg kell fogalmazni. Emellett biztosítani kell, hogy források álljanak a felnőttek rendelkezésére a tanulás támogatására: a szükségletektől függően például tanácsadás, írás-olvasás-tanítás, a tanulási készségek fejlesztése.

Az oktatók szakmai színvonala – A felnőttképzésben dolgozók szakmai fejlődése döntően meghatározza a felnőttkori tanulás minőségét. Kevés figyelmet kapott ez idáig a felnőttképzésben dolgozók alapképesítéséhez szükséges tartalmak, valamint a képzés menetének meghatározása. Számos képzési és szakmai útja van annak, hogy valaki a felnőttképzésben dolgozhasson, és a szakmát sok esetben nem ismerik el formális pályastruktúrákban. Más oktatási alrendszerekkel összehasonlítva a felnőttképzésre a részmunkaidős (illetve önkéntes) munkaerő nagy aránya jellemző. Ezek az emberek gyakran

Cedefop, Luxembourg, 2004. A jelentés arra is rámutat, hogy a felnőttek egyértelműen jobban vonzódnak az informális tanulási lehetőségekhez.

²⁰ Meghatározásokat lásd „Memorandum on Lifelong Learning” (Memorandum az egész életen át tartó tanulásról) (SEC(2000) 1832, 2000.10.30.) és olyan további munkák, mint az Eurostat „Classification of Learning Activities” (A tanulási tevékenységek osztályozása) c. kézikönyve.

²¹ „Adult education trends and issues in Europe”, (A felnőttképzés trendjei és problémái Európában) az Európai Felnőttképzési Szövetség (EAEA) 2006. évi tanulmánya, kézirat.

nem rendelkeznek jó szakmai kilátásokkal és órábérben dolgoznak. A szociális partnereknek foglalkozniuk kell a felnőttképzésben dolgozók kompetenciáinak elismerésével.

A szolgáltatók minősége – Akkreditációs mechanizmusok, minőségbiztosítási keretrendszerek, valamint a tanítási és tanulási eredmények belső és külső ellenőrzése, illetve értékelése révén foglalkozni kell a szolgáltatók általános szakmai színvonalával. Ebben a tekintetben a kormányzatoknak meghatározó szerepet kell játszaniuk, mégpedig azáltal, hogy szabályozási kereteket teremtenek, minőségi előírásokat alkotnak (mindenekelőtt a szakoktatásban és képzésben, illetve a felsőoktatásban meglévő példák és elvek alapján), és tanúsítják az előírások teljesítését.

A kivitelezés minősége – A felnőttképzés kivitelezésének javítása elengedhetetlen a részvételi arány növeléséhez. A hatékony kivitelezést elősegítő intézkedések közé tartoznak a következők: a lakóhelyhez közeli képzési helyszínek és gyermekfelügyelet biztosítása, nyitott oktatás és távoktatás a nehezen megközelíthető helyeken élők számára, tájékoztatás és tanácsadás, célcsoportra szabott programok és rugalmas tanítási körülmények.

Második üzenet

Annak érdekében, hogy a minőségnek kultúrája alakuljon ki a felnőttképzés területén, a tagállamoknak be kell fektetniük a felnőtt tanulóakra szabott tanítási módszerek és tananyagok fejlesztésébe. Emellett intézkedéseket kell hozniuk az alapképzés és a szakmai továbbképzés fejlesztésére, hogy biztosítva legyen a képesítés és a továbbképzés a felnőttképzés területén tevékenykedőknek. Minőségbiztosítási mechanizmusokat kell továbbá bevezetniük, és javítaniuk kell a kivitelezésen is.

3. A tanulási eredmények elismerése és jóváhagyása

Az egész életen át tartó tanulás fogalma a tanulás minden fajtáját magában foglalja – a formális, nem formális és az informális tanulást is. A nem formális és informális tanulás elismerése és jóváhagyása az egész életen át tartó tanulásra irányuló stratégiának sarkalatos pontja. A tanulási eredményeket el kell ismerni és értékelni kell függetlenül attól, hol és hogyan érték el. A nem formális és informális tanulás elismerése lehetővé teszi a tanulók számára, hogy meghatározzák aktuális helyzetüket, egy adott szinten bekapcsolódhassanak egy tanulási programba, kompetenciáikra alapozva előrelépéseket tegyenek egy képesítés megszerzése felé és/vagy teljes képesítést szerezzenek. Az elismerés ösztönzi a bizonytalan résztvevőket, értéket ad a korábbi tanulásnak, továbbá időt és pénzt takarít meg azáltal, hogy csökkenti vagy meg is szünteti az egyszer már elsajátítottak újratanulásának szükségességét. Ugyanakkor a társadalom is profitálhat a szakértelemből, amelyet közpénzek felhasználása nélkül sikerült elsajátítani.

Az elismerésre és a jóváhagyásra helyezett hangsúly igazából nem új. Számos tagállam kialakította már rendszerét e téren²².

2004-ben az Oktatási Tanács a nem formális és informális tanulás meghatározásához és jóváhagyásához közös európai alapelveket²³ fogadott el, hogy ezzel növelje az e rendszerekbe vetett bizalmat.

²² Forrás: European Inventory – Validation of non-formal and informal learning, <http://www.ecotec.com/europeaninventory/>

Mindazonáltal ahhoz, hogy a tagállamokban továbbfejlődjenek a jóváhagyás módszerei és rendszerei, a következő kihívásoknak meg kell felelni:

- a jóváhagyási rendszer bevezetésébe az érintett érdekelteket – mindenekelőtt a szociális partnereket – is be kell vonni, ezzel elősegítve azt, hogy magukénak érezzék a projektet, illetve a projekt hitelt nyerjen;
- javítani kell a minőségértékelési módszereket és az ezeket alkalmazó intézmények működését;
- az oktatás és képzés céljait minden szinten újra kell fogalmazni a tanulási eredmények szempontjából. Ez kulcsfontosságú a jóváhagyáshoz: amíg a célok bemeneti tényezőkön alapulnak, nehéz a jóváhagyást elvégezni.

Harmadik üzenet

A tagállamoknak a következő öt éven belül rendszereket kell létrehozniuk a nem formális és informális tanulás jóváhagyására és elismerésére. A rendszereknek a nem formális és informális tanulás közös európai jóváhagyási és elismerési alapelveire kell épülniük, és a lehető legnagyobb mértékben támaszkodniuk kell a felhalmozódott tapasztalatra. A jóváhagyás és elismerés javítását össze lehet kötni nemzeti képesítési keretrendszerek kialakításával az európai képesítési keretrendszer általános kontextusában.

4. Befektetés az idősebb népességbe és a bevándorlókba

Befektetésre van szükség az előregedő népesség és a bevándorlók vonatkozásában.

Tevékeny időskor

A fent ismertetett demográfiai helyzet nemcsak a nyugdíjkorhatár felemelését, hanem a formális munkából való nyugdíjba vonulás előtti és utáni életre vonatkozó "tevékeny időskor"-politikák kialakítását is szükségessé teszi. A felnőttképzési rendszerek előtt kettős a kihívás:

- Ahhoz, hogy biztosítani tudjuk a munkában töltött évek számának emelkedését, javítani kell az idősebb munkavállalók képzettségi szintjén, és több lehetőséget kell nyújtani számukra az egész életen át tartó tanuláshoz. Széles körben elismert, hogy ahhoz, hogy az idősebb munkavállalók foglalkoztathatók maradjanak, az egész életút folyamán szükség van befektetésre, amelyet támogatnia kell a kormánynak, valamint a szakmai szervezeteknek és ágazatoknak. Különös figyelmet kell fordítani azokra, akik életpályájuk középső szakaszába lépnek.

- Ki kell szélesíteni a nyugdíjasoknak kínált tanulási lehetőségek skáláját (beleértve például az idősebbek fokozottabb bekapcsolódását a felsőoktatásba), mivel manapság az emberek jobb fizikai és szellemi állapotban érik el a nyugdíjkorhatárt, és növekszik a nyugdíjban töltött várható élettartam. A tanulásnak az élet szerves részének kell lennie ebben az új életszakaszban is. Az egyetemekről szóló, nemrégiben kiadott közleményében a Bizottság felhívta az egyetemeket, hogy legyenek „nyitottabbak ... az életciklusukban már előbbre tartó potenciális hallgatók befogadására”. Ezek a lehetőségek központi szerepet játszanak majd abban, hogy a nyugdíjba vonultak kapcsolatban maradjanak társadalmi környezetükkel. Sok országban az oktatási rendszerek még nem reagáltak a polgárok e csoportjának kialakulóban lévő igényeire, pedig e csoportban hatalmas potenciál rejlik a többiek tanulásának elősegítésére. Emellett a növekvő számú nyugdíjast Európában olyan potenciális forrásnak is tekinthetjük, amely oktatókat kínálhat a felnőttképzés számára.

Bevándorlás

Amint azt korábban megállapítottuk, a kihívás a felnőttképzés számára az, hogyan támogassa a bevándorlók beilleszkedését a társadalomba és a gazdaságba, és hogyan segítsen a bevándorlást megelőzően elsajátított kompetenciák és megszerzett tapasztalatok maximális kiaknázásában. Ehhez többek között a következőkre van szükség:

- EU támogatási politikák és intézkedések releváns programok révén az oktatás és képzés minőségének javítására a bevándorlók hazájában, mindenekelőtt az európai szomszédságpolitikában résztvevő országokban;
- a képességfelmérési mechanizmusoknak, valamint a formális, nem formális és informális tanulás elismerésének felgyorsítása az újonnan érkező bevándorlók esetében;
- a felnőttkori tanulási lehetőségek kiterjesztése a nyelvi, társadalmi és kulturális beilleszkedés tekintetében;
- megfelelő és eredményes tanítási módszerek kidolgozása és az interkulturális tanulás elősegítése.

Negyedik üzenet

A tagállamoknak gondoskodniuk kell kielégítő mértékű befektetésről az idősebbek és a bevándorlók oktatása és képzése terén, de mindenekelőtt a hatékonyságot kell biztosítaniuk azáltal, hogy a tanulók igényeire szabott oktatást és képzést biztosítanak. Fel kell hívniük továbbá a figyelmet arra a fontos szerepre, amelyet a bevándorlók és az idősebb emberek játszanak a társadalomban és a gazdaságban.

5. Mutatók és referenciaértékek

A felnőttkori tanulás összetettségének figyelemmel kíséréséhez, valamint számadatokon alapuló politikák kidolgozásához megbízható adatokra van szükség. A kötelező oktatással összehasonlítva a felnőttkori tanulásról csak korlátozott adatok állnak rendelkezésre. Ennek oka mindenekelőtt az, hogy a szolgáltatók elszórva dolgoznak, jellegük különböző, és gyakran a közszektoron kívül tevékenykednek. Az adatok elérhetősége és minősége javul, illetve a következő években is javulni fog a jelenleg rendelkezésre álló, illetve a jövőben lebonyolítandó nemzetközi felmérések eredményeképpen. Két, az Eurostat által végzett felmérés – az Adult Education Survey (felmérés a felnőttképzésről) és a Continuing Vocational Training Survey (felmérés a szakmai továbbképzésről) – 2007 végére friss adatokkal szolgál majd főként a felnőtteknek az egész életen át tartó tanulásban való

részvételéről, vállalkozások befektetéseiről és a szakmai továbbképzésben való részvételről. A felnőttek készségeire vonatkozó OECD-felmérés (PIAAC) előkészületei most folynak.

További kutatásra és elemzésekre van szükség, ezek pedig meghatározó szerepet fognak játszani a rendelkezésre álló statisztikai adatok felhasználásában, és az olyan központi kérdések feltárásában, mint a formális, nem formális és informális tanulás megtérülése és az informális tanulás általános szerepe a felnőttek életében. Fokozottabban kell figyelniük a trendekre és előrejelzésekre, hogy ezzel támogatni tudjuk a politika alakítását és a programtervezést. Ehhez a Bizottság is hozzájárul: nemrégiben az egész életen át tartó tanulással foglalkozó kutatási részleget hozott létre az isprai Közös Kutatóközpontban.

Ötödik üzenet

Tovább kell javítani a felnőttkori tanulókkal kapcsolatos adatok minőségét és összehasonlíthatóságát. Mindenekelőtt a felnőttkori tanulás hasznát és az abba való bekapcsolódás akadályait kell jobban megértenünk, valamint jobb adatokra van szükségünk a szolgáltatókról, az oktatókról és a képzések megvalósulásáról.

Az Európai Bizottságnak – beleértve az Eurostatot is – munkája során arra kell összpontosítania, hogy a lehető legjobban felhasználja a jelenleg rendelkezésre álló felméréseket és adatokat, hogy elősegítse a fogalmak és meghatározások jobb összehangolását, és hogy kiszélesítse a felvett adatok körét, fokozza az adatgyűjtés gyakoriságát és javítsa az adatok aktualitását. Megbízható adatokra van szükség, nemek szerinti bontásban.

4. Az Európai Unió intézkedései

A felnőttkori tanulásnak jelentős szerep jut az Európára váró kihívások leküzdésében, de a benne rejlő lehetőségeket még nem használjuk ki kellőképpen. A közlemény amellet foglalt állást, hogy a minőségre, hatékonyságra és igazságosságra való összpontosítás mind a társadalom, mind a gazdaság számára hasznot hozna.

E terület a tagállamok hatáskörébe tartozik. A Bizottság feladata az, hogy támogassa őket a rendszereik korszerűsítésére tett erőfeszítéseikben. A Bizottság ezért párbeszédet javasol a tagállamokkal és az érintett érdekeltekkel, hogy feltárják a következőket:

- hogyan használhatók ki legjobban az európai szinten rendelkezésre álló pénzügyi mechanizmusok (például a strukturális alapok és az egész életen át tartó tanulást ösztönző program);
- hogyan építhetők be megfelelően a felnőttek tanulási igényei a nemzeti reformprogramokba és a lisszaboni stratégiába;
- hogyan vonhatók be az érdekeltek a leghatékonyabban annak érdekében, hogy az e közleményben ismertetett üzenetek nyitott fülekre találjanak a különböző tagállamokban uralkodó eltérő feltételek között is;
- hogyan lehet ösztönözni a bevált módszerek cseréjét egymástól való tanulási programok révén az "Oktatás és képzés 2010" c. program keretében, többek között a már létező EU-s programok eredményeire építve;
- mik a statisztikai nyomon követés legjobb módszerei.

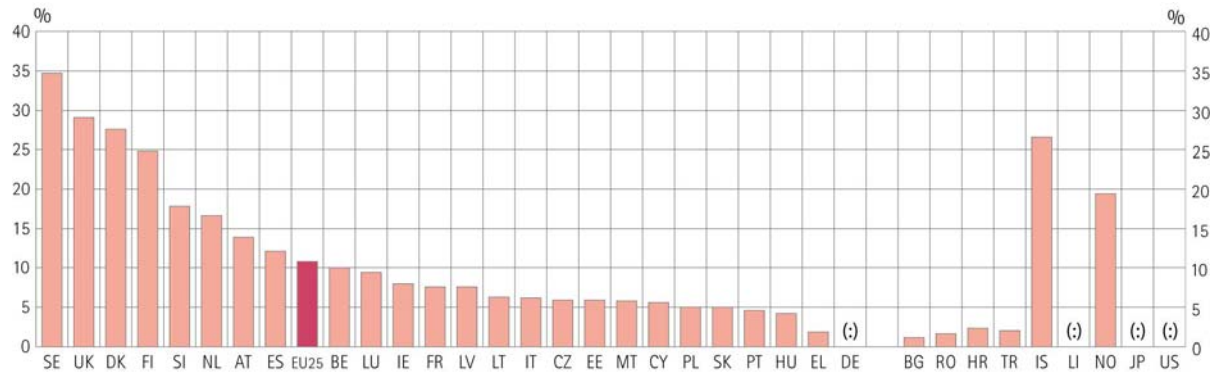
E gondolatokra építve a Bizottság 2007-re cselekvési terv kidolgozását javasolja, melynek célja az e közleményben meghatározott üzenetek hatékony valóra váltásának biztosítása.

ANNEX

Participation in adult learning

Participation of adults in lifelong learning (2005)

(Percentage of population aged 25-64 participating in education and training in four weeks prior to the survey, ISCED 0-6)

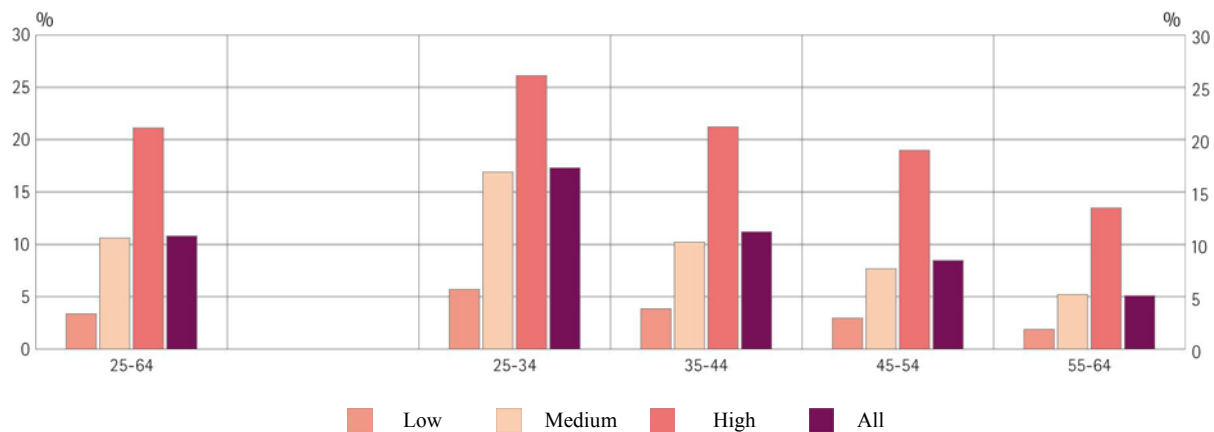
Source: Eurostat (Labour Force Survey)

Additional notes:

- DE: data for 2004.

- LU, MT and the UK: provisional data.

Participation in lifelong learning by age and educational attainment (2005)

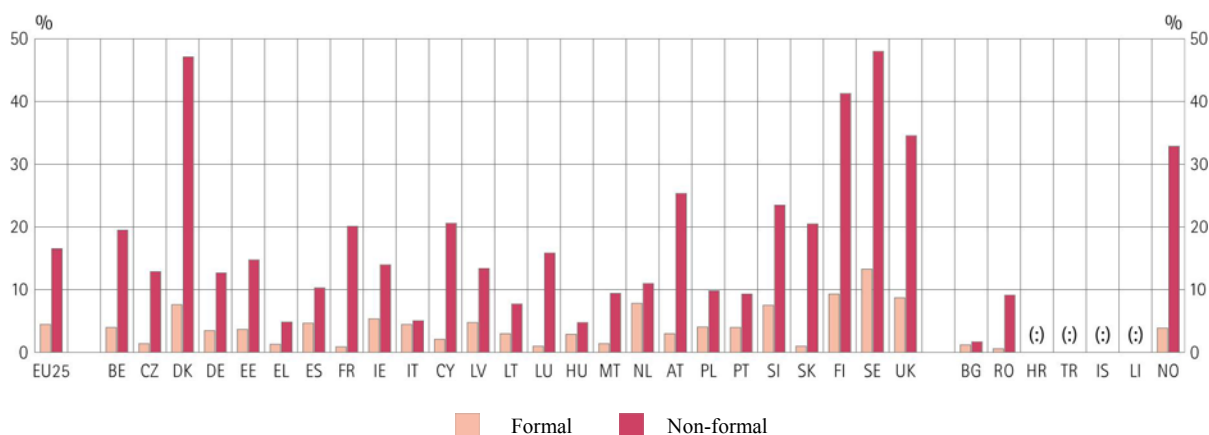
Source: Eurostat (Labour Force Survey)

Additional notes:

- DE : data for 2004.

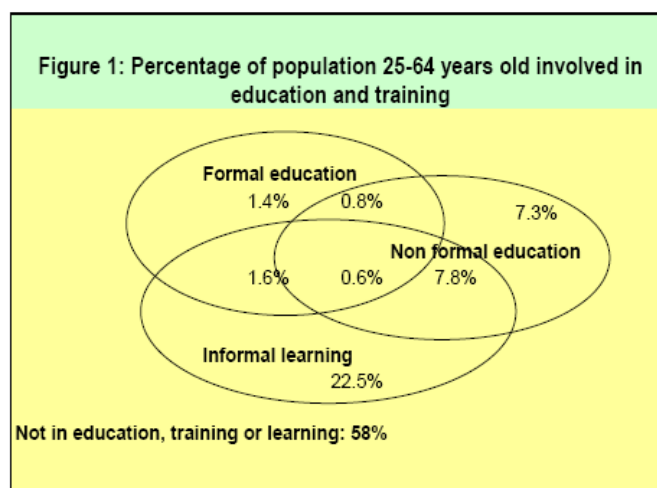
- LU, MT and the UK : provisional data.

Rate of participation (%) of 25-64 year olds in formal and non-formal education and training (2003)

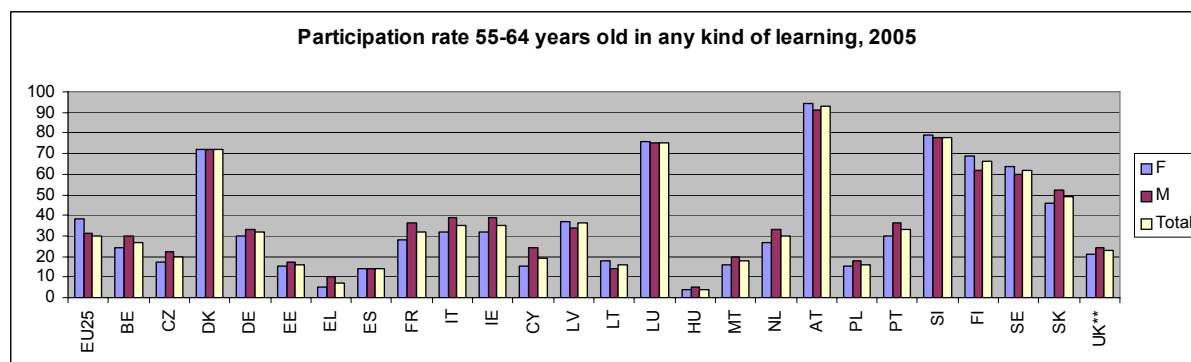
Source: Eurostat LFS, ad-hoc module on Lifelong Learning 2003. Target population: 25-64 years, reference period: 12 months..

Percentage of population 25-64 year olds involved in education and training (2003)

Source: Eurostat LFS, Ad hoc module on lifelong learning 2003
Target population: 25-64 years old

Participation rate 55-64 years old in any kind of learning (2005)

(*) Informal training is not included in UK Source: Eurostat LFS, Ad Hoc module on Lifelong Learning 2003 Target population: 25-64 years old